

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ -
БЛАГОЕВГРАД

ФАКУЛТЕТ ПО ПЕДАГОГИКА
КАТЕДРА „ПРЕДУЧИЛИЩНА И НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА
ПЕДАГОГИКА“

МАРИЯ МЛАДЕНОВА

**ИНТЕНЗИВНИ МЕТОДИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ЕКСПРЕСИВНАТА РЕЧ В ОБУЧЕНИЕТО ПО АНГЛИЙСКИ
ЕЗИК В 4-ТИ КЛАС**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен “доктор” в професионално направление 1.2. “Педагогика”, докторска програма “Теория на възпитанието и дидактика (Ранно чуждоезиково обучение)”

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
Доц. д-р Мариана Балабанова

БЛАГОЕВГРАД

2024

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на катедра „Предучилищна и начална училищна педагогика“ при Факултета по педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград на 03.01.2024 г.

Дисертационният труд съдържа 250 страници, от които 212 страници основен текст и 32 страници приложения. В него са включени 6 таблици, 45 графики, 3 схеми, 6 таблици. Библиографията обхваща 136 източника, от които 65 на кирилица, 53 на латиница и 18 онлайн източника.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 22.03.2024 г. от 13.30 часа в зала 0412, I УК на ЮЗУ „Неофит Рилски“, бул. „Иван Михайлов“ № 66, Благоевград.

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод/ 4

Актуалност на проблема/ 5

Постановка на изследването/6

Проблемът за чуждоезиковото обучение на учениците от началното училище – теоретико-приложни идеи и нови тенденции /

Експресивната реч на четвъртокласниците като научен и образователен проблем - теоретично проучване/14

Същност и видове интензивни методи в педагогическото пространство и в условията на чуждоезиковото обучение /17

Анализ на учебното съдържание по английски език/ 27

Дизайн и организация на изследването /29

Интензивни методи за развитие на експресивната реч на учениците от четвърти клас в условията на обучението по английски език/32

Изводи/ 52

Препоръки/53

Научни приноси/55

Публикации по темата на дисертационния труд/56

УВОД

Владеенето на чужд език е важен фактор за развитието на съвременния човек и има голямо влияние върху неговата професионална реализация, социализация и комуникация. Това умение също така играе ключова роля в активното участие на индивида в глобалните процеси на днешния свят.

След влизането на България в Европейския съюз (ЕС), се изпълняват редица проекти за модернизация на образованието, като една от важните политики на ЕС е насърчаването на многоезичието. Тази политика има за цел всеки европеец да говори поне два други езика освен своя роден. Поради това се акцентира върху важноста на изучаването на чужди езици още от ранна възраст.

Приоритетите на Европейската комисия включват помощ за страните от ЕС в създаването на по-добри езикови умения при завършване на училище, наблюдение на напредъка в преподаването и изучаването на езици с цел насърчаване на многоезичието и подобряване на възможностите за намиране на работа в ЕС, както и отличаване на иновациите в преподаването и изучаването на езици.

Интеркултурната компетентност и владеенето на чужди езици се нареждат сред основните ключови компетентности за учене през целия живот. Те позволяват успешно общуване с хора от различни култури и са включени в образователната система в България.

АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА

В 21 век владеенето на чужди езици е от изключителна важност. Глобализацията дава възможност на съвременния човек да пътува, работи и живее в различни държави и в межкултурна среда. За да можем да се справим с изискванията на съвременния свят и да имаме успех на пазара на труда, необходимо е да владеем поне един чужд език. Английският език е най-широко използваният език(т.нар. лингва франка) за комуникация в световен мащаб, затова е важно да го владеем, за да можем да общуваме ефективно в международна

среда. Това е и една от причините да изберем именно него за целите на настоящия труд.

Актуалността се обуславя от необходимостта за непрекъсната актуализация и осъвременяване на образователната система, особено в областта на чуждоезиковото обучение. Тази необходимост е стимулирана от процесите на глобализация и бързите промени в ежедневието на хората.

С развитието на световната глобализация, обществата стават по-мултикултурни и световно ориентирани, което прави изучаването на чужди езици от ключово значение за децата. Това им позволява да комуникират с хора от различни култури, говорещи различни езици, което е важно в съвременното информационно общество.

Овладяването на чужди езици е критично за успешната кариера, межкултурния обмен, социализацията и комуникацията в съвременния свят. Затова, започването на чуждоезиково обучение възможно най-рано е от изключителна важност, тъй като децата проявяват висока възприемчивост и бързо усвояват нови езици.

Децата на 21-ви век растат в дигитална и динамична реалност, където традиционните методи на обучение могат да бъдат индиферентен дразнител и поради това, неефективни. Този контекст изисква новаторски и интерактивни методи, които да привлекат вниманието на децата и да ги мотивират за учебния процес.

Интензивните методи на обучение, особено при изучаване на чужди езици, имат потенциал да ангажират децата и да ги провокират към активно участие. Този подход включва игрови елементи, движение и музика, които правят ученето по-забавно и стимулиращо. Тези методи могат да бъдат особено ефективни при учениците от началната степен на образование, където се залагат основи, влияещи на учебните им навици и подход.

ПОСТАНОВКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изследването се фокусира върху учениците от 4-ти клас на началното образование и се насочва към приложението на интензивни методи за развитие на експресивната реч в учебния процес по английски език. Този избор се базира на възможностите на учениците за успешно чуждоезиково обучение, тяхната емоционалност и възприемчивост, както и на спецификата на тяхната възрастова група. Изследването има за цел подобряване на уменията за общуване на чужди езици, по-конкретно на експресивната реч, като тя се дефинира като способността да се изразявае граматически правилно и със смисъл при използването на думи, изречения и жестове за предаване на конкретни съобщения, чувства и мисли.

С оглед изследователските намерения на автора, *ОБЕКТ* на настоящето дисертационно изследване е процесът на обучение по английски език на учениците от 4-ти клас.

ПРЕДМЕТ на изследване са закономерностите в използването на интензивни методи в обучението по английски език на учениците от 4-ти клас.

ЦЕЛТА на настоящето научно изследване е насочена към разкриване на ползите от използването на интензивни методи, приложени в процеса на обучение по английски език и възможностите им за развитие на експресивната реч на учениците от четвърти клас.

В контекста на определените обект и предмет на научното изследване, както и в съответствие с поставената цел, се формулира *ХИПОТЕЗАТА*: *Прилагането на интензивни методи в процеса на обучение по английски език ще стимулира развитието на експресивната реч на учениците от четвърти клас.*

В хода на построяване на теоретико-изследователската програма на дисертационния труд, се очерта необходимостта от решаване на следните *ЗАДАЧИ*:

1. Да се направи преглед и анализ на актуалните психолого-педагогически теории и практики, свързани със спецификата на експресивната реч на учениците от началния етап на образователната система; да се проследят същностните аспекти на водещите теоретични постановки и практики, относно процеса на чуждоезиковото обучение в началния етап на образователната система.
2. Да се разкрие спецификата на интензивните методи и възможностите за приложението им в обучението на учениците от начална училищна възраст.
3. Да се разработи, адаптира и приложи диагностичен инструментариум, с обобщени критерии и показатели за измерване равнището на експресивната реч при учениците от четвърти клас.
4. Да се оцени равнището на професионално-педагогическите компетенции на началните учители за използване на интензивни методи за обучение в часовете по английски език в начален етап на образователната система.
5. Да се проследи развитието на експресивната реч на учениците от четвърти клас, след прилагане на Модела на педагогическа технология, с използване на елементи от интензивните методи в процеса на обучение по английски език. Да се направи сравнителен анализ на резултатите в класовете, приети за експериментален и контролен.

В ТЕОРЕТИЧЕСКАТА ОСНОВА на изследването се поставят:

- Коммуникативно-дейностният подход към процеса на ранното чуждоезиково обучение;
- Компетентностният подход в обучението, който включва знания, отношения, умения, надграждани на база на системно-структурния подход;

- Интензивните методи на обучение, разработени в парадигмата на прекия, непреводен дейностен подход за овладяване на втори език в началното училище.

МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ, прилагани в хода на изследователската дейност:

1. Теоретично проучване. Включва: анализ на психолого-педагогическата и методическата литература по отношение на учебни програми и учебници по английски език за четвърти клас и методите за обучение по чужд език в начална степен на образователната система;

2. Психолого-педагогически експеримент: констатиращ етап, формиращ етап и контролен етап;

3. Наблюдение. Наблюдавани са уроци по английски език за проучване състоянието на учебно-възпитателната работа по разработвания проблем;

4. Анкетиране. Проучване и експертна оценка на мненията на 168 начални учители по английски език;

5. Проучване на продукти от дейността на учениците. Оценяване на създадени текстове с цел изследване на експресивната реч на учениците преди и след провеждане на експерименталното обучение;

7. Математико-статистически методи за обработка на резултатите.

Научен инструментариум за провеждане на изследването

За целите на дисертационното изследване бяха разработени:

- *Анкетна карта за проучване* мнението и опита на началните учители по английски език за влиянието на интензивни методи (Метода сугестопедия и Метода за активизиране на резервните възможности на личността и колектива) върху процеса на овладяване

на английския език от учениците. Анкетната карта съдържаше 15 затворени и 4 отворени въпроса.

- *Инструмент за входяща диагностика* – специално разработена по авторски модел бланка с картинки, предназначена за съставяне на разказ, съобразена с изучаваното учебно съдържание по английски език в началото на 4-ти клас.

- *Модел на педагогическа технология* с използване на елементи от интензивните методи, съдържащ 16 урока.

- *Инструмент за изходяща диагностика* - специално разработена по авторски модел бланка с картинки, предназначена за съставяне на разказ, съобразена с изучаваното учебно съдържание по английски език в края на първия срок на 4-ти клас.

- *Система от критерии и показатели*, предназначена за оценяване и диагностика на разкази по картинка, съставени от учениците.

- *Анкетна карта за самооценка на учителите* по английски език в 4 клас.

ОРГАНИЗАЦИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Психолого-педагогическият експеримент е проведен през учебната 2021/2022 година с ученици от четвърти клас.

Изследването обхваща анализ на психолого-педагогически теории и практики в областта на чуждоезиковото обучение в началната образователна система. Основните аспекти на водещите теории и методи са проследени, включително интензивни методи и тяхното приложение в обучението. Изследването включва разработка и апробация на инструменти за измерване на експресивната реч и оценка на професионално-педагогическите компетенции на началните учители. Контингентът на изследване включва 168 начални учители от цялата страна и 46 ученика (един контролен и един експериментален клас) от Начално училище „Св. Паисий Хилендарски“ гр. Банско.

Формирацията етап на експеримента има за цел да се апробира предварително разработен технологичен модел, включващ основни елементи на три интензивни метода.

Контролният етап на дидактическият експеримент има за цел да установи настъпилите промени в равнището на експресивната реч на учениците.

СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Съдържанието на дисертационния труд е структурирано в увод, три глави и заключение.

ПРОБЛЕМЪТ за ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ – ТЕОРЕТИКО- ПРИЛОЖНИ ИДЕИ И НОВИ ТЕНДЕНЦИИ

В параграф 1 на първа глава са анализирани водещи психолого-педагогически постановки за спецификата на обучението по английски език на ученици в 4-ти клас.

Ранното чуждоезиково обучение е предмет на активни дискусии и изследвания, като съществуват както становища "за," така и "против." Екатерина Софрониева (Софрониева, Е., 2016) подкрепя идеята за ранното обучение на децата на чужд език и подчертава, че при наличие на подходящи условия децата могат да станат двуезични и да усвоят езиците по естествен начин, използвайки своите способности за развитие на интонация, фонология и чувство за ритъм. Според Божидар Ангелов (Ангелов, Б. и колектив, 2008:32), децата разполагат със специфични характеристики на психическото и когнитивно развитие, които изискват различен подход и методи при обучението им на чужд език. Идеята на Вероника Рачева (Рачева, В., 2020) се базира на опита, натрупан от децата, който може да бъде включен в обучението, като се подкрепи техните любопитство и способност да задават въпроси, да предават послания и да работят в

екип. Съгласно българските автори, децата трябва да започнат да учат чужд език още в детската градина и да продължат с обучението през цялото училищно образование, като се съчетават различни методи и подходи.

Основавайки се на идеята на Walker (2004), че изучаването на чужди езици може да подобри уменията за слушане, да засили паметта и да стимулира творческото и критичното мислене, които са важни за интелектуалния процес и влияят върху образованието като цяло, аз се фокусирах върху обучението по английски език в четвърти клас. На тази възраст учениците вече вадят базова лексика и граматика на английски език, усвоили са писането и четенето на родния си език и имат възможност да изследват нови, по-малко популярни методи за езиково обучение. Това позволява да се приложат нетрадиционни методи за развитие на експресивната им реч.

Тази идея беше подкрепена и от факта, че на тридесет и втората Генерална конференция на ЮНЕСКО в Париж през 1998 г. по време на кръгла маса на тема *"Насърчаване на качеството на образованието"*, беше подчертано, че доброто образование изисква владеене не само на родния език, но и на един или два чужди езици, на които светът общува. Изборът на модел за ранно чуждоезиково обучение зависи от множество фактори, включително семейния контекст, майчиният език, официалния език на страната, възрастта на детето и налично време, учебните планове и компетентността на учителя. Анализ на данните от Евростат (статистическа служба към Европейската комисия) показва, че английският език е водещ в началното образование в множество държави-членки на ЕС, докато Белгия и Люксембург имат различни приоритети за езиково обучение, а някои държави включват френския и немския език като избираеми чужди езици. Тези данни подчертават важноста на английския като чужд език в началното образование в ЕС и разнообразието от приоритети при изучаването на чужди езици в различните държави.

Настоящата ситуация в областта на ранното изучаване на чужди езици все още е в процес на промяна, като този процес се насочва към решаването на някои ключови въпроса. Въпросът за качеството на ранното чуждоезиково обучение се разглежда в няколко аспекта. Първо, се изяснява дали извършената работа е ефективна и отговаря на изискванията (Отговорност). След това се обсъжда какво представлява "добра" практика в този контекст и как може да се измери (Процеси на тълкуване и преценка). Трето, се уточняват показателите, които могат да бъдат използвани за оценка и сравнение на качеството на ранното чуждоезиково обучение (опорни точки за описание и сравнение). Накрая, се анализират подобренията, които могат да бъдат направени в практиката, следвайки политическите насоки и стратегическите документи, като например Плана за действие за езиците (Стойчева, М., 2006).

За да се подобри качеството на ранното чуждоезиково обучение, Европейската комисия прие работен документ с наименование "Language learning at pre-primary school level: making it efficient and sustainable a Policy Handbook" през 2011 г. Този документ отразява съвременните насоки и стратегически цели за развитие на ранното чуждоезиково обучение като част от стратегическата рамка за европейско сътрудничество в образованието и обучението "ЕСЕТ 2020". Работата по документа включи национални експерти от 28 държави-членки на ЕС и предоставя препоръки и насоки за учебните институции с цел да се постигне устойчивост, качество и ефективност в ранното чуждоезиково обучение.

В документа са формулирани и предимствата на ранното чуждоезиково обучение, включително подобрена емпатия, комуникативни и социални умения, повишена концентрация, увереност и развитие на детската личност (Софрониева, Е., 2016).

В Германия, развитието на ранното чуждоезиково обучение включва опорни понятия като въвеждане, обучение на учителите, индивидуални различия, преход, стандарти, мотивация и различни методологии (Jaekel, N., 2018). В Словения, началното образование за повечето деца започва на шестгодишна възраст, но много училища и

детски градини предлагат някаква форма на изучаване на чужди езици още от детската градина, поради нарастващия интерес от страна на родителите и обществото (Fojkar, M.).

Европейската платформа за интернационализация на образованието насърчава двуезичното образование чрез мрежи от училища, обучение на учители и стандарти за качество. През 2015 г. Джанет Еневър създава мрежа AILA за ранно езиково обучение. Обучението по чужд език в началното училище развива усет към езика и цели основи, необходими за по-нататъшно изучаване. Учебният процес се стимулира чрез игрови и интерактивни методи. Образователното пространство се използва активно, а учителите играят ключова роля в постигането на успешно обучение. Общите цели включват развитие на способности, стимулиране на интерес и межкултурно обогатяване.

Запознаването с чуждоезиковата култура и чужди езици е необходим и изключително важен фактор в духовния живот на съвременните деца. Те трябва да бъде представени на децата ярко, емоционално и запомнящо се, защото те израстват в един свят, в който приоритетно място има межкултурното и междуличностното общуване, а особена важност в този процес на интеграция е да бъдат запазени и уважавани различията. (Ангелов, Б. и колектив, 2008)

Приема се, че чуждоезиковото обучение в училищната среда поставя основите на по-нататъшното самостоятелно учене на чужди езици през целия живот и помага на учениците да осъзнаят собствения си процес на учене на чужд език, както и евентуално да го провеждат ефективно самостоятелно.

Павлина Стефанова (2007) определя следните общи цели пред обучението по чужд език в началното училище: да развие цялостно детето, включително неговите емоционални, творчески, социални, умствени и езикови умения; да помогне за ориентацията на детето в света; да формира положителна мотивация към ученето; да насърчи интереса на детето към други езици и му предостави умения за тяхното изучаване; да го запознае с ценностите на други култури и да

му позволи да разбере разликите и общностите между тях и родния му език и култура; да му помогне да развие стратегии за самостоятелно и ефективно учене; и да го мотивира да използва чуждите езици като средство за межкултурно общуване.

Вероника Рачева (2020) подчертава характеристиките на важни теории и методи в съвременното чуждоезиково обучение. Те включват когнитивния конструктивизъм на Жан Пиаже, социалния конструктивизъм на Лев Виготски, бихейвиоризма на Кейлъб Ганетъ, генетичния аспект на Ноам Чомски, теорията на Ашър за общата физическа реакция, метода на сугестопедията на Георги Лозанов, естествения път за усвояване на езици според Стивън Крашън, граматико-преводаческия метод, директния метод, аудиолингвалния метод, ситуационното езиково обучение и комуникативния метод. Тези методи играят важна роля в подготовката на учениците за ефективно обучение на чужди езици през целия им живот.

Експресивната реч на четвъртокласниците като научен и образователен проблем - теоретично проучване

Експресивната реч е процесът на говорене под формата на активна устна реч или самостоятелно писане. Експресивната реч започва с мотива и намерението на изказването, след това следва етапът на вътрешната (импресивна) реч и завършва с подробно речево изказване. Термините експресивна реч в логопедията и лингвистиката се различават. Ако лингвистите под експресивен стил на речта разбират, когато тя е емоционално украсена, то в логопедията под това понятие се разбира не емоционално експресивната реч, а членоразделното възпроизвеждане на осъзнатите думи и фрази.

Szekely (2015) подчертава, че свързаната реч съдържа изразителни аспекти, различавайки експресивната реч от традиционния речеви синтез, който използва писмена информация. Този термин се отнася към вокалната изразителност на емоции и се свързва с избора на думи, изречения и общото отношение на

говорещия, като подчертава важността на интегрирането на езиковото съдържание и акустичната реализация.

Отношението между изразяването и изразителността в речта се разглежда като връзка между утвърдените и импровизирани езикови средства, като утвърдените средства се използват по-лесно и ефективно, докато импровизацията е чисто експресивна и не установява понятийни различия, както в езика (Даскалова, 2003).

Изследванията в областта на експресивния синтез на речта се фокусират върху изразяването на основни емоции, но последно се забелязва увеличен интерес към други експресивни стилове. Това включва изразяване на различни емоции и стилове на говорене, като се подчертава разнообразието и изразителността в речта (Theune et al., 2006). Pitrelli, Tao, Erickson и Campbell също подкрепят идеята, че експресивният синтез на речта обогатява речта с различни стилове и емоции (Divu, 2013).

Maiz (2017) предоставя по-различна перспектива, като дефинира експресивността като по-проблематична и явно трудна за дефиниране в сравнение с други видове речеви действия. Той подчертава липсата на съответствие между думите и околния свят в експресивната реч, като говорещият често изразява своя "вътрешен" свят, вместо "външния" свят.

Експресивната реч намира широко приложение при работата с деца, тъй като тя добавя емоционален аспект към речта, засилвайки забавлението и интереса при учениците. Този аспект е от особено значение при разказването на приказки (House et al., 1999).

Густав Гийом (1992) разглежда изразителността като нещо, което рече-езиковият акт трябва да удовлетвори чрез собствени средства от импровизационен порядък. Той подчертава важността на обединението между изразяването и изразителността, като те се комбинират в речта. Импровизацията играе ключова роля в обогатяването на езика и позволява индивидуално изразяване и креативност. Така общият маниер на изказване може да бъде уникален за всеки говорител, изразявайки не само съдържание, но и

индивидуалност и стил на говорене. Този концептуален подход на Гийом съвпада с идеите на Ф. Даскалова (2003), която разглежда рече-езиковия акт като обединение на изразяване и изразителност, което се движи от минимална към максимална изразителност и обратно. Този процес помага да се разбере взаимодействието между изразителността и изразяването в речта и как те могат да се използват за постигане на комуникативни цели и разкриване на психологичния механизъм на речевата дейност.

Експресивната обработка на речта е съществен научен въпрос, тъй като експресивността внася променливост в различни аспекти на речта, включително езиковите, фонологичните и акустичните. В лингвистиката, експресивността може да промени избора на думи или синтактичната структура на изречението (Qader et al., 2014).

Според Даскалова (2003), експресивното движение в речта е важен аспект, който представлява самостоятелна променлива в речта и трябва да се анализира отделно. Изразителността допълва изразяването с езика, като добавя допълнителна информация и детайли към съобщението. Този аспект на речта уточнява мислите, чувствата и емоционалните отношения, вложени в изказването, и играе съществена роля в живата устна реч.

Една от ключовите разлики между емоционално „неутралната“ и експресивната реч е наличието на дисфлуенции в последната. Речевите дисфлуенции са явления, които нарушават непрекъснатия поток на речта и често не допринасят за съдържанието на изказването (Tree, 1995).

За да се постигне по-голяма изразителност в живата устна реч, е необходимо да се овладеят специфични изразни средства, които се различават от тези в писмената реч. Комбинирането на речеви и неречеви, паралингвистични, двигателни и пластични изразни средства може значително да подобри изразителността, включително мелодия, темп, ритъм, логическо ударение, тембър, сила и височина на гласа и други. Тези изразни средства образуват сложната структура

на интонацията, която допринася за по-ефективното комуникиране и разбиране в процеса на общуване (Даскалова, Ф., 2003).

Приемайки за целите на изследването собствено разбиране за експресивната реч като външно, устно изразяване на възникналите емоции и знания във формите на интерактивната комуникация, открихме великолепна възможност за нейното стимулиране именно в комбинацията от слово, визуализация, музика, пластика, жестикулации, мимика, които са в основата на сугестопедичния метод на овладяване на чуждия език.

Същност и видове интензивни методи в педагогическото пространство и в условията на чуждоезиковото обучение

Развитието на ученическата реч представлява ключов аспект от интелектуалното, емоционалното и социалното им развитие (Чуховска, Д., 2020). Теорията на Чомски за универсалната граматика е съществена основа в изучаването на езиковото развитие (Пацева, М., 2021). Граматическата компетентност и когнитивните механизми, разработени през ранното езиково развитие, имат важно влияние върху комуникативните и речевите умения при обучението по чужд език (Харакчийска, Цв., 2012).

В изследването си изхождам от постановката, че усвояването на чужд език не трябва да бъде базирано на механично запаметяване, а по-скоро на разбиране и обработване на езиковата информация. Структурирането на уроците и обучението по стъпки помага да се избегне претоварването на работната памет (John Sweller et.al., 2011). Експресивната реч на учениците трябва да бъде разнообразна, включваща изразяване на емоции, ежедневни разговорни ситуации и активни изяви, съответстващи на стереотипни представи за емоции (Erickson, 2005). Такива вариативни упражнения и подходи са съществени за ефективното обучение на чужд език и развитието на ученическата реч и намират основно място в технологията на сугестопедичното обучение.

Интензивните методи за преподаване на чужд език, какъвто метод е и сугестопедията, имат за цел да развият уменията на

учениците за слушане и говорене, като използват значително по-голям лексикален материал и насочват вниманието им към външни явления в сравнение с традиционните методи (Китайгородска, Г., Леонтиев, А., 1981). Тези методи се фокусират върху активното участие на учениците по време на учебния процес и имат за цел да максимално мобилизират техните психологически резерви (Леонтиев, А., 1975). Интензивното обучение по чужд език представлява интересен и стимулиращ начин за постигане на високо ниво на внимание и информационна наситеност, като създава "реална" чуждоезикова среда за учениците. Това определя значителен позитивен ефект върху мотивацията на учениците и формирането на умения и навици, които се прилагат в практически ситуации и различни теми (Ихтиманска, В., 2016).

Някои педагози и методици, като Китайгородска и Гегечкори (1986), подчертават, че интензивните методи се отличават с бързо овладяване на устния речев диалог, но често водят до граматични грешки, поради индуктивния начин на усвояване на граматиката и недостатъчна обработеност на някои правила по пътя на писмени упражнения. В този контекст, съчетаването на интензивни практики със съзнателни класически методи за обучение може да представлява полезен подход за максимално ефективно изучаване на чужд език от децата.

Класификацията на Щукин и Капитонова (2006) включва различни интензивни методи за обучение по английски език, включително Сугестопедичната методика на Лозанов, Метода за активизиране на "резервните" възможности на Китайгородска, Емоционално-смысловия метод на Шехтер, Метода за ускорено чуждоезиково обучение (за възрастни) на Гегечкори и Сугестокрибернетичния интегрален метод за ускорено обучение на Петрусински за възрастни. Тези методи представляват разнообразни подходи към интензивното обучение и могат да бъдат прилагани с цел постигане на по-бързо и ефективно усвояване на чуждия език от децата.

➤ **Сугестопедична практика за чуждоезиково обучение на Лозанов**

Професор Лозанов разработва метода през 1970-те години, а практическите резултати се документират и описват в доклад, създаден в Канада през 1976 г. (*La suggestopédie au bureau des langues. Commentaires sur une expérience d'enseignement avec la méthode suggestopédique*). В него той обобщава използването на сугестопедичния метод в интензивното обучение по чужди езици и отбелязва успешните резултати (Gardner, R., Alain, M., 1980). Благодарение на тези резултати, методът се популяризира в различни държави, включително САЩ, Канада, Япония, Австралия, Финландия, Германия, Франция и Австрия, като се използва като основна методология в чуждоезиковото обучение (Балабанова, М., 2018).

Сугестопедичният метод за обучение имитира реалната речева среда и активизира обучаващите се в часа, мобилизирайки техните скрити психологически резерви (Шчукин, Московкин, Капитонова, 2008). Този метод се базира на несъзнателната психическа дейност при обучението (Лозанов, Г., 1977). Целта му е да разруши психологичните бариери пред ученето, като намалява стреса и променя отношението на учениците към ученето, което допринася за по-бързо и ефективно усвояване на чуждия език (Капитонова, Шчукин, Московкин, 2008).

Методът на Лозанов се основава на създаване на игрова атмосфера в стаята на педагога, където децата учат чужди езици. В този процес, граматиката и лексиката се представят на таблици, но те са само периферен елемент, като основната цел е да се изключи усещането, че децата се намират на обичайно учебно занятие. Използват се изкуства като песни и театрални сценки, които имитират реални ситуации и поощряват децата да влязат в роля извън своята обичайна сфера на съзнание (Балабанова, М., 2018).

Учебният процес по принципите на сугестопедията е радостен и спонтанен начин на учене, като се използват средствата на

изкуството (музика, танц, поезия, художествена литература) за постигане на този ефект. Така се насърчават умствената релаксация и ненапрегната концентрация, които са от ключово значение за ефективното учене и запаметяване на информацията (Балабанова, М., 2018). Основната концепция на сугестопедията е основана на идеята, че всеки човек разполага с неизползван потенциал и резерви, които този метод се стреми да активира. Той насърчава свободната комуникация и изразяване на участниците чрез използването на дидактични и артистични средства (Лозанов, Г., 2006). Сугестопедията цели да освободи личността от предишни психотравми и ограничения, които могат да ограничават развитието на нейните способности. Този метод предоставя оптимистичен и здрав мироглед, съчетавайки красота и междуличностно общуване в учебния процес (Richards, J., Rodgers, T., 2001).

В началото на учебния процес, в *първия етап* на въведение, се създава основата за усвояване на информацията. Този етап използва артистичен и художествен подход, който формира ситуации, наподобяващи реалния живот, където се вплитат граматически и лексикални структури, както и атмосферата на урока. Това позволява на участващите да се почувстват спокойни и уверени и улеснява свързването на новия материал с предишни знания (Матева, Г., 2018).

Във *втория етап* на сугестопедичния метод се провеждат концертни сеанси, като част от процеса на запаметяване на материала. Преподавателят изчита учебния материал на фона на специално подбрана класическа музика. Текстът се интонира първоначално, за да се подчертаят отделните единици от езика, след което се изчита с нормална скорост, за да се предаде основният смисъл на текста. В първата част на сеанса обучаващите се могат да следят текста и превода, а във втората част просто слушат музиката и се наслаждават на нея (Dornyei, Z., 2009).

Третият етап включва преработка на вече представената информация чрез забавни четения, игри, театрални и танцови дейности. Този метод помага за премахване на езиковите бариери, като създава приятна и неформална обстановка, където децата могат

да се изразят спонтанно и креативно. Същевременно, този етап стимулира активирането на значителна част от предишно придобития материал, който е бил запазен на пасивно ниво. В резултат на тези дейности, емоционалният тонус на учениците се повишава (Bancroft, W.J., 2005).

Четвъртият етап има двойна функция - да затвърди знанията и да даде възможност за индивидуално изразяване. На този етап се насърчават допълнително уменията за говорене и се предоставя ценна обратна връзка на преподавателя за успешната работа на учениците. Този етап позволява на всеки ученик да получи обективна оценка на своите постижения, което повишава мотивацията му за по-нататъшно учене (Лозанов, Г., Гатева, Е., Кьонинг, М., 1987).

Сугестопедията предоставя бързо усвояване на умения за наблюдателност, аналитичност и креативност, подобряване на социо-комуникативни умения и насърчава учене без умора (Лозанов, Г., 1978). Използва принципът на внушение за освобождаване от психотравми и страхове (Richards, J. C., Rodgers. T. S., 1986), съчетавайки класическото изкуство за създаване на подходяща атмосфера за усвояване на чужд език.

Сугестопедията, както определена от Лозанов (1978), се характеризира с авторитетен преподавател, фокус върху периферни възприятия и многоканално предаване на информация. Основните принципи включват подчинение на природни закони като ритъм, контраст, разнообразие и промяна, като използва класическото изкуство за създаване на хармония. Класическата музика играе ключова роля в този метод, служейки като средство за освобождаване на подсъзнанието и създаване на състояние на концертна псевдопасивност, което се счита за оптимално за учене, като се подобрява релаксацията, намалява тревожността и напрежението, и повишава способността за концентрация върху новия материал.

Чрез своите изследвания в Българската Академия на науките, Лозанов е открил, че бавната музика в бароков стил може да въведе

учащите в състояние на разхлабеност. В това състояние те възприемат по-ефективно знания. Заедно с педагога доктор Алеко Новаков, той е разработил метода на разбиване на информацията на четири-секундни «стъстени блокове от данни». Тези кратки звукови стимули, прекъсвани от четирисекундни паузи, се състоят от седем-осем думи, които са се повтаряли в курсовете му в различни комбинации, с различно изражение и интонация. На фона на инструментална струнна музика декламирането на тези данни е подобрявало паметта и значително е ускорявало запомнянето /хипермнезия/. Лозанов е открил, че най-подходящи за тази цел са цигулковата музика и други струнни инструменти, които са богати на хармонични обертонове и се изпълняват с ритъм 64 удара в минута. (Балабанова, М. 2014)

Интензивният метод на сугестопедията за обучение по чужди езици, предоставя много ползи, но също така има и някои недостатъци. Главният недостатък на този метод е, че се акцентира прекалено малко върху писмените умения, насочвайки се предимно към устната реч (Baur, R., 1990). Въпреки това, сугестопедията се счита за ефективна, тъй като постига диференцирана и активна компетентност за използване на чужд език в кратък период от време (Baur, R., 1990).

➤ **Метод за активизация на „резервните“ възможности на Китайгородска**

Методът за активизация на резервните възможности при изучаването на английски език в началното училище (Шчукин, Капитонова, Московкин, 2008) е интензивен подход, създаден през 80-те години. Сфокусиран върху бързото усвояване на речеви умения, методът насърчава интензивна комуникация, включваща активното участие на ученика и учителя (Голдщейн, Китайгородска, Смородинска; 1993).

Характеристиките му включват акцент върху индивидуалните и колективни резерви на обучаемите, голям обем на учебен материал и разнообразни форми на взаимодействие. Разработената от Китайгородска система за обучение, "Мосты доверия: интенсивный курс русского языка," включва книги за ученици и преподаватели.

Добре документиран и публикуван в статии и учебни помагала, методът подчертава важноста на активното обучение и комуникацията в учебния процес (Шчукин, Капитонова, Московкин; 2008).

Методът на Китайгородска (Китайгородска, Г., 1986) представлява иновативен подход, основан на изследванията на Георги Лозанов. Отличава се с акцент върху психологическите резерви на личността и колектива, улеснявайки ефективното усвояване на големи обеми от нова информация.

Методът, представен от Г. А. Китайгородска, включва личностно-ориентирана комуникация, при която учителят предава материала директно на учениците. Учениците заемат различни роли в полилози, като "президенти на компании," "бизнесмени" и "мениджъри," в които взаимодействат в различни ситуации. Този подход демонстрира принципа на ролевата организация на учебния материал. Занятията са структурирани така, че да поддържат активно взаимодействие и интензивно обучение, като включват разнообразни упражнения, подчертавайки многофункционалността на комуникативния подход. Методът на Китайгородска обогатява теорията на Г. Лозанов с нови методически техники, насочени към активиране на индивидуалните и колективни способности, което е ключов елемент в концепцията за интензивно обучение (Китайгородска, Г., 1986). Динамичното взаимодействие между учителя и учениците поддържа високо ниво на интензивност в учебния процес.

Методът на Г. А. Китайгородска се основава на основни принципи, определящи интензивния учебен процес. Принципът на колективно взаимодействие подчертава важноста на активната комуникация между учениците в групата. Принципът на ориентираната към личността комуникация подчертава влиянието на комуникацията в образователните цели. Принципът на ролевата организация на образователния процес включва ролеви игри за мотивация и учене на чужд език. Принципът на концентрация подчертава важноста на организиране и подреждане на учебните

часове и материали, а принципът на многофункционалност на упражненията насърчава развитието на езиковите умения през комуникацията. Тези принципи играят ключова роля в методиката на Китайгородска, подпомагайки постигането на образователните цели в интензивното обучение на чужди езици.

Методът прилага творчеството и креативността като средство за интензивно обучение (Maslow, A. H., 2017). Подчертава важноста на колективното взаимодействие, създавайки специална учебна среда със затъмнени прозорци и комфортни места за учениците. Методът насърчава използването на творчески потенциал и участието в ролеви игри, които подпомагат учебния процес и развиват езиковите умения. Този подход спомага за по-широко разбиране на образователния процес и поддържа междуличностни взаимодействия. Съчетавайки творчество, колективна работа и структурирано обучение, методът на Китайгородска стимулира развитието на творчески личности, готови за адаптация към нови ситуации и информация (Maslow, A. H., 2017).

➤ **Психотерапевтичен метод за интензивно чуждоезиково обучение на Румянцева.**

Ирина Михайловна Румянцева, доктор по филология и психология, представя иновативен метод за интензивно чуждоезиково обучение, комбинирайки сугестопедията и интензивното обучение (Шчукин, Капитонова, Московкин, 2008). Този метод има психотерапевтичен характер и се фокусира върху психологически аспекти и техники за ефективно усвояване на чужд език. Румянцева активно използва групови дейности и сугестивни техники, създавайки подходящи условия за комуникация и развитие на уменията на учениците (Шчукин, Капитонова, Московкин, 2008). Методът се фокусира върху преодоляване на трудности в усвояването на чужд език, предоставяйки психологическа подкрепа и включва иновативни упражнения за развитие на психологическа готовност и лингвистични умения (Румянцева, И., 2004). Румянцева интегрира групов психотерапия в учебния процес, предоставяйки подкрепа за преодоляване на емоционални и психологически трудности при изучаването на чужд език (Румянцева, И., 2004).

Основан на принципи като радост и релаксация, единство на съзнателното и подсъзнателното, и сугестивно взаимодействие, този метод включва и други 13 принципа, насочени към активност, интензивност, интердисциплинарно взаимодействие и други аспекти, обогатяващи обучението (Румянцева, И., 2004). Предназначен за възрастни, които срещат трудности при усвояването на чужд език, този метод комбинира обучение, психотерапия и терапевтични методи, създавайки условия за лесна комуникация и ефективно усвояване на езика.

Този метод управлява учебния процес чрез въведени правила:

Първо, последователната подредба на етапите "разбиране - говорене - четене - писане" имитира начина, по който децата учат своя роден език, като насърчава слушането и разбирането преди говорене, четене и писане (Румянцева, И., 2004).

Второ, принципът "синтез - анализ - синтез" ориентира учениците към усвояването на чуждия език чрез първоначално учене на съдържанието в контекста на речта и след това анализиране и "осмисляне" като цяло (Румянцева, И., 2004).

Системата на Румянцева включва активна сесия, по време на която учителят представя новата комуникационна ситуация, активно разработване на материала, където учениците го усвояват чрез тренинги, и затвърдяване на усвоеното, чрез домашни задачи и слушане на текстове с музика (Румянцева, И., 2004). Този метод съдейства за развитие на езиковите умения чрез активни и практически упражнения.

Технологични акценти в прилагането на интензивните методи при обучението по чужд език

Ранното чуждоезиково обучение, особено на английски, предоставя множество предимства за децата, подобрявайки техните езикови умения, когнитивно развитие и културна осведоменост. То инвестира в бъдещето на децата, подготвяйки ги за успех в глобалната общност.

Сугестопедията, създадена от Георги Лозанов, е ефективен метод за чуждоезиково обучение, използващ музика, игри и драматизации. Този подход стимулира увереността на учениците и насърчава активното участие, съчетавайки ускорено усвояване на информация и развитие на езикови умения.

Изборът на метод за преподаване на чужд език трябва да бъде индивидуализиран, като се отчитат разнообразните нужди и предпочитания на учениците, въпреки че сугестопедията представлява един от потенциалните методи със свои привърженици и успехи.

Сугестопедията, описана от Ричърдс и Роджърс (2001), се отличава със създаването на стимулираща обстановка в класната стая чрез декорация, музика и авторитетност на учителя. Ирански автори, вкл. Yusuf et.al (2017), разглеждат сугестопедията като метод, предоставящ комфорт и насърчаващ несъзнателното учене на езика чрез музика, танци и различни учебни материали. Въпреки критики, този метод се използва широко в Швеция (Colliander, Fejes, 2020) и е признат в Саудитска Арабия, Индонезия и Швеция, като подчертава мотивацията на учениците и обогатяването на учебни умения. Основателят на Националния съвет по сугестопедия в Швеция, Лони Голд, споделя, че методът е създаден с цел да улесни ученето и мотивира учениците, като подчертава успешната му приложимост в Европа и САЩ (Gold, 2007).

Сугестопедията, описана от Rustipa (2011), е образователен метод, фокусиран върху създаването на благоприятна учебна среда с помощта на ярко декорирани класни стаи, удобни столове и акцент върху учителя като авторитет. Този метод е отбелязан от турски автори, вкл. Güçlü и Ayhan (2015), като ефективен за бързо изучаване на езици чрез музика, спокойна среда и периферно обучение. Сугестопедията, фокусираща се върху интуитивното и психологическо влияние, предоставя алтернативен метод, който може да подобри обучението на чужди езици, особено чрез интегриране на игрови методи (Димитрова, 2016). Използването на игри в учебния процес, както предлага Кисьова-Иванова (2017) и

Димитрова (2016), съдейства за овладяването на звуци, букви и думи, като едновременно подпомага когнитивните процеси и се вписва в съвременните методи на Съвета на Европа за изучаване на чужди езици (Съветът на Европа, 2002).

АНАЛИЗ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО АНГЛИЙСКИ ЕЗИК.

Във втора глава е направен анализ на учебното съдържание на английския учебник за четвърти клас. Като базисни основания за изследване са посочени държавните образователни изисквания и текуща образователна практика.

Културно-образователната област "Чужди езици" има за цел да подготви учениците за успешна комуникация с представители на различни културни и езикови общности. Държавните образователни изисквания в тази област се фокусират върху определяне на равнището на владее на чужд език, осигуряване на обществено необходими резултати и съответствие с международните стандарти. Те целят поставянето на ясни и постижими стандарти, осигуряване на знания и умения, гарантиране на международно признаване на езиковите квалификации и предоставяне на възможности за лично и професионално развитие. Държавните изисквания се отличават с измеримост, постижимост и интегралност, предоставяйки рамка за наблюдение, оценка и развитие на езиковите умения и знания на учениците в глобален контекст.

➤ **Характеристиките на равнищата на владее на чужд език, определени в държавните образователни изисквания**

Държавните образователни изисквания за чужд език се основават на Общата европейска рамка за езиците и включват пет равнища на владее на езика: начален, прогимназиален и три гимназиални етапа. Тези равнища предоставят систематично и

последователно развитие на езиковите умения през различните етапи на образованието и формите на обучение.

На началния етап учениците успешно възприемат информация от кратки текстове и изразяват прости мисли, нужди и желания на чужд език. Те използват базови езикови средства за комуникация, с акцент върху интонацията, произношението и правописа. Въпреки това, разделът за "Свързана диалогична реч" и формите за непосредствено и овладяване са слабо представени, което може да затрудни интериоризацията и екстраполяцията на усвоените речеви форми.

➤ **Анализ на езиковата система HELLO! NEW EDITION**

HELLO! NEW EDITION е цялостна система за обучение на английски език, предназначена за началните години на образователния процес в България. Основният акцент на системата е върху развитието на комуникативните умения на учениците, предлагайки разнообразни методи и инструменти като песни, игри и занимателни упражнения. HELLO! NEW EDITION следва съвременни методически принципи и изисквания за чуждоезиково обучение, като предоставя специална подкрепа за граматика, лексика, произношение и други ключови аспекти.

Системата подпомага развитието на четирите езикови умения - слушане, говорене, четене и писане, и се адаптира към социалните и психологическите характеристики на децата от съответната възрастова група. HELLO! NEW EDITION предлага персонализиран подход в обучението, отчитайки индивидуалните нужди и ниво на знания на всяко дете. Учебният комплект е структуриран логично и последователно, с ясни цели и очаквани резултати. Включва 32 урока, които представят нови граматически структури, лексика и комуникативни умения. HELLO! NEW EDITION е комплексна, която не само развива езиковите умения, но и готви учениците за успешна комуникация в различни ситуации и контексти.

➤ **Очаквани резултати от обучението по английски език в края на четвърти клас**

Очакваните резултати от обучението по английски език в края на четвърти клас включват развитие на четирите езикови умения: слушане, четене, говорене и писане. Учениците трябва да демонстрират способността да слушат и разбират познати думи и инструкции, както и да четат и интерпретират текстове от различни жанрове. Говоренето трябва да включва участие в прости разговори и представяне на себе си, докато писането включва съставяне на кратки текстове и съобщения на английски език. Въпреки това, текстът посочва, че акцентът върху писането може да бъде в ущърб на развитието на говорните умения и общуването в диалог и полилог, поради фокуса върху превод на текстове и писмени упражнения, които ограничават времето за развитие на нови говорни умения.

Дизайн и организация на изследването

Изследването обхваща анализ на психолого-педагогически теории и практики в областта на чуждоезиковото обучение в началната образователна система. Основните аспекти на водещите теории и методи са проследени, включително интензивни методи и тяхното приложение в обучението. Изследването включва разработка и апробация на инструменти за измерване на експресивната реч и оценка на професионално-педагогическите компетенции на началните учители. Контингентът на изследване включва 168 начални учители от цялата страна и 46 ученика (един контролен и един експериментален клас) от Начално училище „Св. Паисий Хилендарски“ гр. Банско. През 2019 г. и 2021 с подкрепата на РУО - Благоевград, бе изпратено анкетно проучване до регионалните управления по образованието в цялата страна, в което участваха 168 начални учители по английски език, а резултатите от него са включени в изследването.

През 2021 година бе проведен психолого-педагогически експеримент в три етапа – констатиращ, формиращ и контролен, които се проведеха в рамките на една учебна година.

Констатиращият етап се проведе с контролния и експерименталния клас. Изследването се проведе индивидуално с всяко дете, на което се показва една картина, върху която то трябваше да състави разказ (Приложение № 1). Картината беше по специално подготвена от нас на тема. Целта бе да се оценят експресивните речевни умения на учениците, съгласно формулираните предварително критерии и показатели, намерили място в разработения от нас диагностичен инструментарум.

Във *формирация етап*, в експерименталния клас добавихме технологичен модел (авторски), който играе ключова роля за успешното провеждане на формирация етап. Обединителната цел на технологичния модел е да подготви децата за предстоящите предизвикателства, осигурявайки им необходимите знания и ресурси за активно участие в контролния етап на изследването. Този модел създава основата за успешното изпълнение на изследователската дейност и допринася за увереността и готовността на децата. Моделът е описан подробно в Трета глава. Добавихме и авторски разработени дидактични игри, които са съобразени с изучаваните теми в учебника по английски език за четвърти клас (Приложение №19 - № 26).

Контролният етап на изследването се проведе с контролния и експерименталния клас. Изследването се проведе индивидуално с всяко дете, на което се показва една картина, върху която то трябваше да състави разказ (Приложение №18). Картината беше специално подготвена от нас на тема, съобразена с учебното съдържание по английски език в четвърти клас.

Методи за обработка на резултатите от емпиричното изследване:

В рамките на настоящото дисертационно изследване са използвани разнообразни методи за обработка на получените данни, които целят анализиране и интерпретация на събрания материал.

Стремейки се към обективност и научна точност, бяха използвани следните методи:

- *Анализ на абсолютните и относителните честоти на представянето:*

В този етап се извършва качествен и количествен анализ на честотите на конкретни събития или стойности, което позволява обективно да се оценят възникнали тенденции и зависимости.

- *Тест за нормалност на разпределението* (Тест на Колмогоров – Смирнов, Тест на Шапиро - Уилк): С цел анализ на прилаганите статистически методи, се извършва тестване за нормално разпределение на данните. Това е важна стъпка за осигуряване на валидността на използваните статистически процедури.

- *F-тест*: За да се установи дали различията в дисперсиите между различни групи са статистически значими, се прибягва към F-теста. Този метод помага да се извлекат важни изводи от вариациите в данните.

- *t-тест* (сравняване на средните стойности в извадката): С използването на t-теста се изследват статистически значими разлики между средните стойности на различни извадки. Това подпомага изграждането на убедителни заключения относно характеристиките на изследваната група.

- *Z-test* за сравняване на извадки (чрез използване на IBM SPSS STATISTICS и EXEL): За анализ на статистически данни с по-голям обем, бе приложен Z-тестът, съпътстван от използването на специализирани софтуерни платформи като IBM SPSS STATISTICS и EXEL. Това осигурява по-ефективна и точна обработка на информацията.

ИНТЕНЗИВНИ МЕТОДИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕКСПРЕСИВНАТА РЕЧ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ ЧЕТВЪРТИ

КЛАС В УСЛОВИЯТА НА ОБУЧЕНИЕТО ПО АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

В рамките на дисертационната работа е използван методът на анкетното проучване за събиране на систематични и обективни оценки от опитни специалисти в областта. През 2019 и 2021 година са проведени анкетни проучвания, с участието на 168 начални учители по английски език. На база на данните е обобщена експертната оценка на учителите за влиянието на интензивните методи върху развитието на експресивната реч на четвъртокласниците и е направено проучване на състоянието на практиката на обучение по английски език в четвърти клас

Първата анкета, проведена през 2019 година, включваше 121 учители от цялата страна и използваше програмата "Гугъл формуляри". Тази анкета имаше за цел да проучи мнението на учителите относно влиянието на интензивните методи върху развитието на експресивната реч на четвъртокласниците.

Анализът на първата анкета отразява значимостта на интензивните методи в образованието, както и положителното отношение на учителите към тях. Повечето от тях предпочитат методи като "разиграване на житейски ситуации" и "учене чрез прожекция на филми", които считат за ефективни и интересни за учениците. Този интерес към интензивните методи отразява стремежа на учителите да засилят ангажираността и интереса на учениците по време на учебния процес.

Важно е отбелязването, че учителите също изразяват нарастващ интерес към нетрадиционни методи и техники в образованието, като това не само подобрява езиковите умения на учениците, но и ги мотивира за по-активно участие и усвояване на учебния материал. Резултатите подчертават необходимостта от креативност и иновативност в образованието, придавайки значимост на постоянното обучение и развитие на учителите. Това им позволява ефективно да прилагат нетрадиционни методи и да направят учебния процес по-динамичен и вдъхновяващ за учениците.

Втората анкета е проведена с участието на 47 учители от цялата страна през 2021 г. с помощта на програмата „Гугъл формуляри“. Анкетата има за цел да проучи ,чрез споделеното от учителите ,какво е състоянието на практиката на обучението по английски език в четвърти клас.

Анкетата предоставя ценни изводи относно употребата на интензивни методи и развитието на експресивната реч в учебна програма. Резултатите подчертават важността на интензивните методи за подобрене на обучението и мотивацията на учениците. Учителите също така акцентират на развитието на експресивната реч при учениците, стимулирайки ги активно да изразяват емоции и чувства на английски език. Въпреки напредъка, е важно да се обърне внимание на учителите, които не използват интензивни методи или не акцентират достатъчно върху експресивната реч, подчертавайки необходимостта от постоянно обучение и усъвършенстване. Обобщавайки информацията, анкетата показва, че учебната програма играе ключова роля в формирането на стратегиите на учителите, а интензивните методи и развитието на експресивната реч са от съществено значение за успешния образователен процес. Този анализ подсилва необходимостта от подкрепа и обучение на учителите, както и от постоянно внимание към иновациите в образованието, с цел осигуряване на високо качество на обучение и увеличаване на мотивацията на учениците.

Характерни особености на експресивната реч на учениците от четвърти клас – констатиращо изследване и анализ на получените резултати

С приложението на инструмента за входяща диагностика – специално разработената по авторски модел бланка с картини, предназначена за съставяне на разказ (Приложение № 1), съобразена с изучаваното учебно съдържание по английски език в началото на 4-ти клас, бяха изследвани учениците от двата четвърти класа на НУ „Св. Паисий Хилендарски“, гр. Банско (46 ученика).

Бе разработената следната система от критерии и показатели за оценяване и диагностика на степента на развитие на експресивната реч на английски език, чрез разкази по картинка, съставени от учениците:

ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ			
Обем на разказа – брой думи	3 – високо ниво – над 90 думи	2 – средно ниво – от 70 до 90 думи	1 – ниско ниво – под 70 думи
Времетраене	3 – оптимално – до 3 минути	2 – средно – над 3 минути до 4 минути	1 – извънвремево – над 4 минути
Логическа свързаност	3 – допуска до 4 грешки	2 – допуска от 4 до 6 грешки	1 – допуска над 6 грешки

- *Обем:* За целите на определяне на количеството думи, използвани от ученик в рамките на разказ, зададохме въпроси на учителите, за да можем да установим среден брой думи, използвани в разказ. Базирайки се на предоставените отговори, разработихме рамка от критерии, които включват обема на разказа като едно от измеренията за оценка на академичния прогрес на ученика. Този модел ни предостави възможността да установим стандарти и предварителни очаквания относно количество думи, необходимо за успешно формулиране на разказ, като вземем предвид средните стойности, предоставени в нашата налична информация.

СПЕЦИФИЧНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Произношение	3 – не допуска грешки/произнася правилно повечето думи	2 – допуска от 3 до 5 грешки при произнасянето на думите	1 – допуска над 5 грешки при произнасянето на думите
Интонационна правилност	3 – висока	2 – средна	1 – ниска
Спазване на граматични правила	3 – спазва повечето правила, като прави до 3 граматични грешки	2 – прави от 3 до 5 граматични грешки	1 – допуска над 5 граматични грешки

Изискванията за *произношението* при разказване на английски език на учениците в четвърти клас обикновено се фокусират върху изговарянето на звуковете, думите и фразите ясно и разбираемо. От значение са и ударението и *интонационните* контури, разделянето на текста на интонационни фрази и правилното използване на речеви паузи, владеене на различни интонационни вариации в зависимост от контекста и смисъла на изреченията, както и правилното използване на високи и ниски тонове на интонацията. Относно *граматичните правила*, учениците трябва да се съобразяват с правилното използване на времена, коректно образуване на изречения, правилните глаголни форми и коректен синтаксис в изреченията, но изискванията могат да варират в зависимост от учебната програма и целите на учебния план.

Възможности на интензивните методи в обучението по английски език за развитие на експресивната реч на учениците от четвърти клас – формиращ етап

Технологичният модел играе ключова роля за успешното провеждане на формиращия етап. Той цели да въведе и да подготви децата в една

по-различна атмосфера на изучаване на английски език и включва няколко важни аспекта:

- Комуникация и обяснение: от съществено значение е да се осигури ясна и разбираема комуникация с децата. Важното тук е да им бъдат представени ролевите игри и как те се вписват в контекста на тяхното образование. Децата трябва да разберат значимостта на експеримента и какво се очаква от тях.

- Представяне на процедурите: Децата трябва да бъдат запознати със стъпките и процедурите, които ще се използват по време на формиращия етап. Това включва демонстрации и симулации на дейностите, които ще извършат, за да им се предостави информация за това какво трябва да правят.

- Подготовка на материали и ресурси: Подготвянето на необходимите материали, инструменти и ресурси е важна стъпка. Това включва изготвяне на дидактични материали от нас заедно с децата, както и избор на роли.

- Разрешаване на въпроси и съмнения: В този етап е важно да дадем възможност на децата да изразят въпроси или съмнения, които имат относно процеса на обучение, посредством елементи от интензивни методи. Нашата задача е да отговорим на техните въпроси и да обсъдим с тях евентуални проблеми или предизвикателства, които могат да се появят по време на игрите.

Като цяло, технологичният модел има за цел да гарантира, че децата ще бъдат готови за нови предизвикателства и ще имат необходимите знания и ресурси за активното им участие в последния етап от изследването. Това създава основа за успешно и качествено провеждане на изследователската дейност и помага на децата да се почувстват уверени и подготвени.

Разработеният модел на експеримента съдържа три етапа:

1. Подготвителен: видеоклипове, представящи диалог, свързан тематично с предстоящата дейност, дискусия по съдържанието на клипа, четене на текст от учителя на фона на класическа музика.

2. Цикъл от комуникативно – ролеви игри.
3. Етап на художествено претворяване на преживяното в игрите (етап на реминисценция на преживяното и наученото): рисуване на момент от гостуването в България, разглеждане и обсъждане на събраните картички и направените снимки (донесени от възрастни от България).

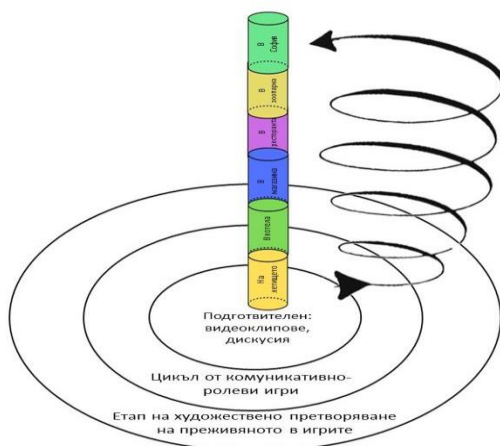

Схема № 3: Технологичен модел

Използваните методи и упражнения от технологичния модел са вариативни по характер: информационно-познавателни, рецептивни, продуктивни, продуктивно-комбинативни и комуникативни. Съдържателно те включват:

1. Встъпителна беседа, включваща актуализиране на знания и представяне на учебния материал;
2. Преглеждане на кратки видеоклипове по съответната тема с акцент върху специфични вербални и невербални средства за комуникация (аудиране на база на възприет визуален материал);

3. Обсъждане на демонстрирания филм, дискусия; (да се отчете разбраното от видеофилма)

4. Четене на кратки текстове, диалози. Разговор или дискусия след прочитането;

Видеоклипове се използват за визуална подкрепа и въвеждане на нови теми или лексика. Картоните с описаните на тях роли са полезен инструмент за създаване на реални ситуации и ролеви игри. Таблата и постерите се използват за илюстрация и подкрепа на обучението.

Същинската част на експеримента, съдържа цикъл от комуникативно-ролеви игри, обединени от обща тема: Посещение на ученици от Англия в България. Основната активност в този модел са комуникативно-ролевите игри, които са разделени на различни подтеми като „На летището“, „В хотела“ „В ресторанта“, „В магазина“, „Приключения в зоопарка“ и „На екскурзия в София“.

Всяка от тези комуникативно-ролеви игри представя специфични ситуации и задачи, които са характерни за съответната обстановка. Обединяваща е условната установка за влизане в роля на английски гости, пребиваващи в България. Чрез активното участие в тези игри, учениците се ангажират с реални езикови ситуации, като по този начин усвояват и затвърдяват лексика, граматически конструкции и развиват комуникативните си умения.

Ролевите игри и цикълът от ситуации, които включват дадените елементи, представят ефективен и научно обоснован подход за обучение на децата. Ето подробен анализ на всеки елемент:

- Гледане на видеоклип, свързан с тематиката на цикъла игри.
- Дискусия и провокиране на интерес към ролево пресъздаване.
- Предварително децата решават сами в каква роля да влязат, като избират картонче с описана роля, в която да се превъплътят. Картоните са поставени на маса с описание на възраст, професия,

пол, ролеви атрибути. Този аспект на играта насърчава активното участие и самоопределяне на децата, а също и подготвяне на необходимите атрибути за игрово пресъздаване. Позволявайки им да изберат ролята си, те развиват способността си за вземане на решения и се ангажират по-силно с учебния процес.

- Преди да започне сеансът, на стените и на пода са поставени картини и макети, визуализиращи обстановка, атрибути за съответната игра, известни исторически паметници, табла с картинни изображения на предмети от изучавания лексикален фонд, с написани думи под изображенията. На маси са поставени някои атрибути, свързани със съдържанието на играта. Това предоставя визуална подкрепа и помага на децата да асоциират изображенията със съответните думи и фрази. Визуалната подкрепа улеснява запомнянето и усвояването на нови думи и концепции.
- След визуалната подготовка, се провежда сеанс на четене от учителя на фона на класическо музикално произведение. На децата са раздадени дидактични материали с текста на английски и български език, като важни фрази и основната лексика са маркирани. Това насърчава възприемането на нова информация, развива четирите езикови умения (четене, слушане, говорене и писане) и подобрява разбирането на текста. Маркирането на важните фрази и лексика подпомага фокусирането на вниманието и улеснява запомнянето на ключова информация.
- След края на сеанса, децата участват в диалози и разиграват ролевата игра, като всеки влиза в съответната роля на персонажа, избран предварително. Учителят играе основната си роля на организатор и водач на екскурзията до България. Той заема дискретно и ролята на модератор и фасилитатор в някои от етюдите и задава насочващи въпроси. Насочващите въпроси имат значение, тъй като:
- Стимулират мисленето: Когато учениците отговарят на насочващи въпроси, те трябва да приложат своите мисловни процеси, за да формулират отговори и да обяснят своите идеи.

Това насърчава критичното мислене и развива техните аналитични и проблемно-решаващи умения.

- Подпомагат комуникацията: Насочващите въпроси поощряват учениците да изразят своите мисли и идеи. Те предоставят възможност за обмен на информация и стимулират взаимодействието между учениците по време на ролевата игра.
- Подкрепят усвояването на знания: Чрез задаването на насочващи въпроси, учителят може да се увери, че учениците разбират и прилагат ключовата информация, свързана със съдържанието на играта. Това улеснява усвояването и трайното запаметяване на информацията.

Системата предлага определена последователност на развитие на вербалната компетентност на учениците, която е подредена по реда на нарастващата трудност. Поетапната работа им позволява да "натрупват" знания.

Използването на елементи от интензивни методи в ролевата игра и цикъла от ситуации не само предоставя ефективен начин за усвояване на езикови умения и знания, но и развива различни аспекти на комуникацията и личностното развитие на учениците. Това създава по-благоприятни условия за активно и ангажиращо учене на английски език.

➤ Цели и задачи на формирация етап

Учебната програма по английски език за 4-ти клас се фокусира върху подходящи езикови средства, речеви активности и тематични области, предоставяйки ангажиращо и продуктивно обучение. Програмата предлага разнообразни материали, включително лексикални единици, граматически структури и изрази, адаптирани към нивото на развитие на 4-ти клас. Речевите активности, като презентации, диалози и ролеви игри, стимулират интерактивното общуване и участие, подпомагайки развитието на уменията за говорене и разбиране на английски език. Програмата се стреми към обогатяване на лексикалния речник, усъвършенстване на

експресивната реч и подобряване на произношението. Преодоляването на ментални препятствия се постига чрез интензивни методи, включително ролеви игри, които играят важна роля в учебния процес, като предоставят интерактивност и ангажираност в учениците.

Учебните теми в програмата за формиращ етап включват разнообразни актуални аспекти като "Седмицата без пластмасови торбички", "Ден на старите снимки" и др. Основните фокуси обхващат изрази за времето и лексика, свързана с обувки и облекло, което се разширява към систематизирана лексика за външния вид на хората. Програмата продължава с представяне на лексика, свързана с ваканции и свободно време, включително формите на минало просто време на неправилни глаголи. Граматическите форми се интегрират в учебния процес като част от лексиката, което помага на учениците да усвоят структурите постепенно и контекстуално във връзка със съответната лексика и комуникационни ситуации.

Целите за формирация етап включват обогатяване на лексикалния речник на учениците чрез представяне на нови думи и изрази в различни тематични области, което им дава възможност да се изразяват по-разнообразно и точно. Втората цел е усъвършенстване на уменията на учениците да развият експресивната си реч, насърчавайки ги да говорят по-освободено и креативно. Третата цел е подобряване на произношението чрез работа върху звукове, интонация и акцент, с цел установяване на стабилна основа за правилната употреба на фонетични правила. Постигането на тези цели е от съществено значение за развитието на комуникативните умения на учениците и за създаването на основа за следващите етапи в изучаването на английски език.

В учебната среда бяха разположени осем табла, представляващи морфологични правила, които включват съществителни и прилагателни имена, местоимения, числителни и глаголи. Това облекчава възприемането на информацията и действията на периферните перцепции, подпомагайки дългосрочното

запаметяване. За преодоляване на ментални препятствия при децата и улесняване на процеса на усвояване на нов материал бяха използвани интензивни методи, включително ролеви игри, провеждани във втората половина на урока след представянето на материала и слушането на барокова музика в първата половина. Ролевите игри представляваха важен инструмент в обучението, като децата получаваха конкретни роли и имаха възможността да се запознаят и осмислят идеята предварително.

В заключение, можем да добавим, че игрите са важен елемент от интензивните методи на обучение, тъй като те мотивират учениците, насърчават активното им участие, развиват комуникативни и социални умения, създават емоционален ангажимент и стимулират техните творчески способности. Всичко това допринася за развитието на експресивната реч и усвояването на новия език.

Контролно изследване. Сравнителен анализ на резултатите от проведените изследователски процедури. Статистическа обработка на резултатите и доказване на издигнатата научна хипотеза

Резултатите от анализа на ученическите текстове и разкази след прилагането на образователния подход са много обнадеждаващи. Наблюдава се значително подобрене в уменията на децата при съставянето на текстове и разкази.

Първо, децата проявяват повече самостоятелност в съставянето на текстове, като все по-малко се нуждаят от насочващи въпроси. Те са в състояние да назоват повече елементи от картината и да откриват и отразяват причинни връзки и отношения между обектите на картината. Това допринася за по-голям обем и богатство на изказванията им.

Второ, наблюдава се увеличение на употребата на разширени изречения, сложни изречения и различни съюзи. Децата използват по-сложни структури на изреченията и се стремят към по-логично

изграждане на сюжета във въведената последователност - начало, изложение и край при развитието на разказа.

Трето, увеличава се употребата на части на речта, като съществителни, прилагателни, глаголи, наречия и предлози. Това допринася за по-разнообразен и богат речник при съставянето на текстове.

Накратко, образователният подход със силно акцентирание на ролевите игри и визуалните стимули е довел до значително подобрене на устната реч и уменията за съставяне на текстове при децата. Половината от тях са във високата скала на развитие на речта, което подчертава успешността на този образователен метод.

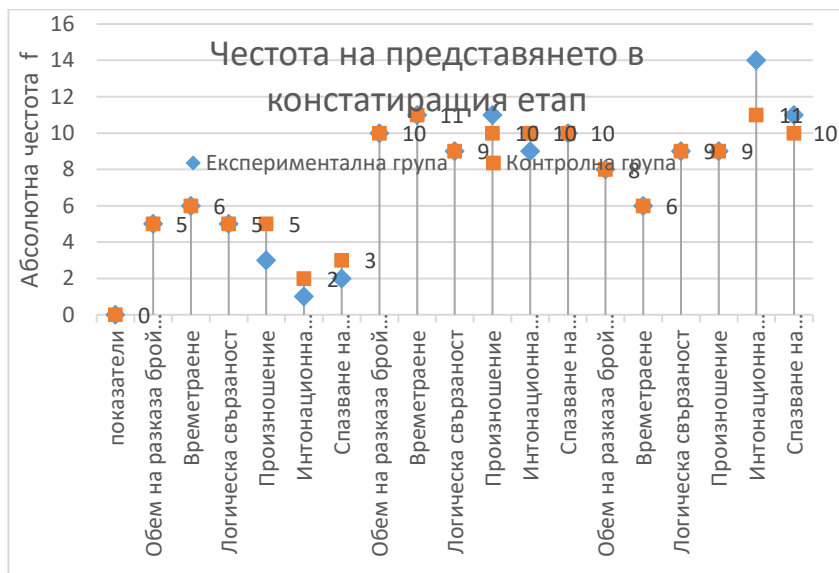
След проведеното изследване с контролната и експерименталната групи, изнесохме резултатите в четири отделни таблици (Таблици 1,2,3,4 в приложенията). Проведохме заключителния етап на статистическата обработка на данните, като използвахме Анализ на абсолютните и относителните честоти на представянето; Тест за нормалност на разпределението (Тест на Колмогоров – Смирнов, Тест на Шапиро - Уилк); F-тест; t-тест (сравняване на средните стойности в извадката); Z-test за сравняване на извадки (чрез използване на IBM SPSS STATISTICS и EXEL), описани подробно в точка 5.

Анализ на честотите на представяне на отделните категории в констатиращия етап на изследване

За осъществяване на целите на настоящето изследване и доказване на допуснатите хипотези използваме Статистически анализ на резултатите от констатиращия и контролния етап. Необходимо е да спазим условието за провеждане на експериментално изследване с две извадки и то е абсолютните честоти на експерименталната и контролната група в констатиращия етап да бъдат на еднакво или сходно изходно равнище. Данни за това сравнение имаме от

проведения констатиращ тест на експерименталния и контролния клас. Резултатите са представени чрез линейна диаграма.

Графика № 36 Честота на представяне на критериите в Констатиращия етап

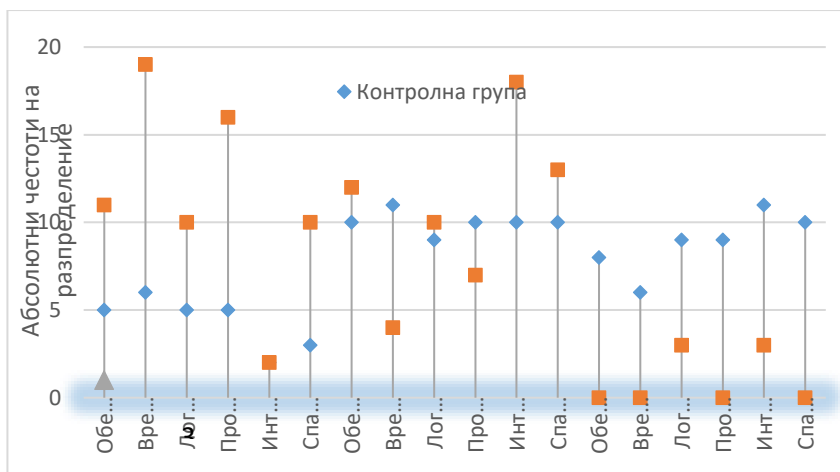
На представената фигура на абсцисата е изобразена с числа (3, 2, 1) степента на представяне на учениците във низходящ ред, съответно много добро, средно и слабо представяне. С пунктири са фиксирани и отделните критерии на изследване: обем на знания, времетраене, логическа свързаност, произношение, интонационна правилност и граматични правила. На ординатната ос е представена абсолютната честота f на съответните представяния т.е. „броя на елементите от групата, които имат еднаква степен на проявление на търсения белег” (Бижков, 2007: 211).

Линията, описваща представянето на експерименталната и контролната група показва тренда на представянията, като наблюдаваме, че той е сходен за двете групи. Най-малко са учениците с много добро представяне, основната група има средно представяне и една не малка част от учениците са със слабо представяне. Двете линии следват общия тренд за различните показатели. В отличното представяне (сектор 3) леки отклонения в резултатите на двете групи се наблюдават в произношението (в два пункта), интонацията (един пункт), спазване на граматичните правила (един пункт).

Анализ на честотите на представяне на отделните категории в контролния етап на изследване

Резултатите от контролния етап са представени също с линейна диаграма, подобна на тази в констатиращия етап. На абсцисата са показани ранговите величини и представянията (3 за много добро, 2 за средно и 1-за слабо представяне) от заключителния експеримент в контролната и експерименталната група, а на ординатата е представена абсолютната честота на съответните представяния.

Графика № 39. Абсолютна честота на разпределение на критериите в Контролния етап.

Статистически анализ

За целите на анализа първата стъпка е да направим проверка на разпределението на получените резултати, за да можем да определим правилно подходящия за изследването статистически метод. За целта ще използваме програмата SPSS, която след въвеждане на получените резултати от двете групи (съответно двата класа – контролен и експериментален), ще очертае статистическата достоверност и тенденция.

Таблица № 1 Тест за нормалност

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Контролна група	0,129	23	0,200*	,915	23	0,051
Експериментална група	0,140	23	0,200*	,929	23	0,103

*. Това е долна граница на реалната стойност.

а. Корекция на значимостта на Лилифорс

Приложение на статистическия метод

➤ Формулировка на статистическите хипотези

В хода на изследването определяме две статистически хипотези: нулева – H_0 и алтернативна H_1 . Нулевата хипотеза гласи, че двете извадки (двата класа) в контролния етап от изследването не се различават. Обратно на нея, алтернативната хипотеза допуска, че извадките в констатиращия етап се различават. Това различие не може да се обясни със случайни причини, то си има закономерен характер (Бижков, 2007). Различието е свързано с прилагането на интензивни педагогически методи.

Според определената точност за педагогическите и психологични изследвания, вероятността за грешка е 5%. Ще имаме предвид, че това е вероятността да отхвърлим нулевата хипотеза в 5 от 100 изследвания. Основният въпрос, на който търсим отговор е: различава ли се констатиращата извадка от контролната. Затова се насочваме към едностранна постановка на избираемия метод.

Прилагане на F – тест и t-тест

Таблица № 2 Анализ корелация

Корелации

		VAR00001	VAR00002
VAR00001	<u>Pearson Correlation</u>	1	0,147
	<u>Sig. (2-tailed)</u>		0,503
	N	23	23
VAR00002	<u>Pearson Correlation</u>	0,147	1
	<u>Sig. (2-tailed)</u>	0,503	
	N	23	23

Проверка на хипотезата за равенство на дисперсиите е извършена, за да отхвърлим, или докажем хипотезата. Провеждаме F-test за две прости, независими извадки чрез EXEL. Информацията е поместена в таблицата:

Таблица № 3 Проверка на хипотезата за равенство на дисперсиите

<u>F-Test Two-Sample for Variances</u>		
	<i>контролна група</i>	<i>експериментална група</i>
<u>Mean</u>	10,913043	14,69565217
<u>Variance</u>	14,083004	5,85770751
<u>Observations</u>	23	23
<u>df</u>	22	22
F	2,4041835	
P(F<=f) <u>one-tail</u>	0,0225834	
F <u>Critical one-tail</u>	2,0477703	

Резултатите показват, че $F(2,4) \sim F \text{ Critical one-tail} > 1$, от където можем да направим извод, че допуснатата хипотеза H_0 не може да бъде потвърдена и имаме основание да я отхвърлим. Същият извод можем да направим, ако сравним видимата от таблицата p -стойност. Тя е по-малка от 0,05 ($p=0,022$), което отново ни дава основание да отхвърлим нулевата хипотеза.

Z-test за сравняване на извадки

В таблица са нанесени резултатите от проведения чрез EXCEL – Z-test за сравняване на извадки.

Таблица № 5 Сравняване на извадки-EXEL – Z-test

z-Test: Two Sample for Means

	експериментална група	контролна група
<u>Mean</u>	14,69565217	10,91304
<u>Known Variance</u>	5,86	14,08
<u>Observations</u>	23	23
<u>Hypothesized Mean Difference</u>	0	
<u>z</u>	4,062494234	
	експериментална група	контролна група
<u>P(Z<=z) one-tail</u>	2,42756E-05	
<u>z Critical one-tail</u>	1,644853627	
<u>P(Z<=z) two-tail</u>	4,85511E-05	
<u>z Critical two-tail</u>	1,959963985	

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изследването проучва въздействието на интензивни методи в обучението по английски език в четвърти клас с фокус върху развитието на експресивната реч. Резултатите, базирани на данни от учебни среди, където са приложени интензивни методи, показват значително положително влияние върху експресивната реч на учениците. Сравнително с традиционните методи, интензивните подпомагат за по-голяма активност и ангажираност на учениците в учебния процес.

Резултатите ясно демонстрират, че учениците, които са работили с интензивни методи, проявяват по-развита експресивна реч и по-голяма увереност в комуникацията на английски. Те разполагат с по-широк лексикален и граматически обхват, което им позволява ясно и креативно изразяване.

Изследването потвърждава хипотезата, че прилагането на интензивни методи значително влияе на развитието на експресивната реч при учениците от четвърти клас. Тези методи предоставят динамично и интерактивно обучение, което стимулира ангажираността на учениците и прилагането на езиковия материал в различни контексти.

В заключение можем да добавим, че интензивните методи се явяват ценен и ефективен инструмент за развитие на езиковите умения в ранна възраст, подчертавайки необходимостта от тяхното интегриране в образователните програми за постигане на оптимални резултати в обучението по английски език.

ИЗВОДИ

Изводите от дисертационния труд подчертават, че интензивните методи за обучение по английски език в началните класове положително влияят на развитието на експресивната реч на учениците. Анализът на мненията и опита на учителите, както и резултатите от използването на авторски инструментариум за диагностика, подкрепят това.

Педагогическият модел, базиран на педагогическата технология и интензивни методи, е успешно приложен, стимулирайки активността и ангажираността на учениците. Този модел допринася за подобрене на комуникативните умения и развитие на експресивната реч.

Разработената система от критерии и показатели за оценяване и диагностика на разкази по картинка предоставя ценен инструмент за измерване на напредъка на учениците в тяхната способност да формулират разкази.

Анкетната карта за самооценка на учителите е полезен ресурс за събиране на мнения и опит относно влиянието на интензивните методи. Тази информация може да послужи за по-добро оптимизиране на обучението по английски език в четвърти клас и подобрене на педагогическата практика.

Обобщавайки горните изводи, можем заключи, че прилагането на интензивни методи в обучението по английски език в четвърти клас успешно способства за развитие на експресивната реч на учениците и създава благоприятна образователна среда.

ПРЕПОРЪКИ

Съобразно гореспоменатите изводи, могат да бъдат предоставени допълнителни препоръки, насочени към учители, родители, образователните институции и утвърдените програми за обучение по английски език за четвърти клас. Тези препоръки се фокусират върху подобряване на ефективността на образователния процес чрез внедряване на методи за стимулиране на експресивната реч, активното участие на родителите в учебния процес и интегриране на технологии в обучението за постигане на по-дългосрочни и устойчиви резултати. Следните препоръка биха насърчили сътрудничеството между учители, родители и образователни институции, за да се осигури по-пълноценно развитие на езиковите умения на учениците в четвърти клас:

➤ Препоръки към учители:

Да се мотивират учителите да интегрират различни методи и техники в своите уроци по английски език в четвърти клас. Интензивните методи трябва да бъдат комбинирани с други подходи, за да се осигури разнообразие и динамичност в обучението.

Учениците следва да бъдат активно включвани в уроците чрез провеждане на групови и индивидуални упражнения, игри и състезания. Това ще им помогне да развият експресивната реч и комуникативните умения.

Създаването на стимулираща и подкрепяща обстановка в класната стая ще вдъхнови учениците да се ангажират с учебния материал и да изразяват своите мисли и идеи на английски език свободно и без притеснения.

➤ Препоръки към родители:

Активното включване на родителите в образователния процес на децата им по английски език, а и не само, би укрепilo и подобрило комуникацията и сътрудничеството между училището и семейството. Родителите могат да играят важна роля като партньори на учителите, като подкрепят учебните усилия на децата у дома и ги вдъхновяват да развият своите езикови умения.

➤ Препоръки за подобрене на образователния процес:

От съществено значение е да бъдат предлагани варианти на учители по чужди езици, като им се предоставят допълнителни възможности за професионално развитие и обучение в областта на интензивните методи. Необходимо е и осигуряването на ресурси и материали, които да подкрепят прилагането на интензивните методи в обучението по чужди езици в Началния етап на образователната система. Обновяването и актуализирането на програмите по английски език според нуждите и развитието на децата в модерния свят, включвайки интензивни подходи и методи, които да отговарят на съвременните изисквания и нужди на учениците, е задължително.

Тези препоръки имат за цел да подпомогнат и подобрят процеса на обучение по чужд език, чрез използване на интензивни методи. Като се осигури подкрепа и ангажираност от страна на учители, родители и образователните органи, ще се постигне по-ефективно и устойчиво развитие на обучението и активното използване на чуждия език от учениците.

ПРИНОСИ

Дисертационният труд има следните приноси:

1. Направен е анализ на актуалните психолого-педагогически и лингвистични теории, свързани със развитието на експресивната реч на учениците от началния етап на образователната система. Проследени са и същностните аспекти на водещите теоретични постановки и практики относно процеса на чуждоезиковото обучение в началния етап на образователната система.
2. Разкрита е спецификата на интензивни методи и възможностите за приложението им в обучението на учениците от начална училищна възраст.
3. Разработен, адаптиран и приложен е диагностичен инструментариум, с обобщени критерии и показатели за измерване равнището на експресивната реч при учениците от четвърти клас.
4. Оценено е равнището на професионално-педагогическите компетенции на началните учители за използване на интензивни методи за обучение в часовете по английски език в начален етап на образователната система.
5. Проследено е развитието на експресивната реч на учениците от четвърти клас, след прилагане на Модела на педагогическа технология, с използване на елементи от интензивните методи в процеса на обучение по английски език. Направен е сравнителен анализ на резултатите в класовете, приети за експериментален и контролен.

ПУБЛИКАЦИИ СВЪРЗАНИ С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Mladenova, M. (2018). INTENSIVE METHODS USED IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING IN THE PRIMARY SCHOOL. KNOWLEDGE - International Journal , 23(5), 1361–1366. Retrieved from <http://ikm.mk/ojs/index.php/kij/article/view/3428>

2. Mladenova, M., Topalska, R., (2018) THE COMMUNICATIVE SKILLS IN ENGLISH LANGUAGE AND THEIR FORMATION IN THE PRIMARY SCHOOL - Vol. 10 No. 14 (2018): Vospitanie 2017/2018, 1-5

3. Mladenova, M. (2022). ОБУЧЕНИЕТО ПО ЧУЖД ЕЗИК ЧРЕЗ ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕНЗИВНИ МЕТОДИ (МНЕНИЕ НА УЧИТЕЛИ, ПРЕПОДАВАЩИ АНГЛИЙСКИ ЕЗИК В 1- 4 КЛАС) – Multidisciplinary Journal of Science, Education and Art (68-71), Retrieved from <http://www.usb-blagoevgrad.swu.bg>